

Верховний
Суд

Арбітражний керуючий:
помічник суду, посередник чи представник сторін у справі про
неплатоспроможність (банкрутство)?
(проблемні аспекти правового статусу)

Володимир ПОГРЕБНЯК

суддя Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук

Правовий статус арбітражного керуючого:

Арбітражний керуючий – фігура, яка характеризує специфіку суб'єктного складу відносин неплатоспроможності (банкрутства) і підкреслює особливості завдань і змісту відповідної процесуальної форми господарського судочинства.

Арбітражний керуючий – представник боржника, представник держави, медіатор, агент, представник кредиторів чи посередник?

1.

**Загальний та спеціальні правові статуси
арбітражного керуючого**

Загальний та спеціальні правові статуси арбітражного керуючого

Арбітражний керуючий - фізична особа, яка отримала відповідне свідоцтво та інформація про яку внесена до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України.

(абзац третій частини першої статті 1 КУзПБ)

Як слідує зі статті 28 КУзПБ Арбітражний керуючий набуває спеціального правового статусу з постановленням господарським судом ухвали про його призначення адміністратором превентивної реструктуризації, розпорядника майна, керуючого реструктуризацією тощо.

Загальний правовий статус

Спеціальні правові статуси

1. Адміністратор превентивної реструктуризації;
2. Розпорядник майна;
3. Керуючий реструктуризацією;
4. Керуючий санацією;
5. Ліквідатор;
6. Керуючий реалізацією

2.

Порядок призначення арбітражного керуючого

Порядок призначення арбітражного керуючого

ЗАГАЛЬНИЙ

Кандидатура арбітражного керуючого для виконання повноважень **розпорядника майна** або **керуючого реструктуризацією** визначається судом шляхом автоматизованого відбору із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи з числа арбітражних керуючих, внесених до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, за принципом випадкового вибору.

(абзац перший частини першої статті 28 КУЗПБ)

СПЕЦІАЛЬНИЙ

(ризик дисбалансу)

Арбітражний керуючий для виконання повноважень розпорядника майна або керуючого реструктуризацією, у разі відсторонення розпорядника майна або керуючого реструктуризацією від виконання повноважень, керуючий санацією, керуючий реалізацією та ліквідатор **призначаються господарським судом за клопотанням комітету кредиторів** (у справі про банкрутство юридичної особи) **чи зборів кредиторів** (у справі про неплатоспроможність фізичної особи).

*(абзац другий частини першої статті 28 КУЗПБ)*₆

3.

Винагорода арбітражного керуючого

Винагорода арбітражного керуючого

ЗАГАЛЬНЕ ПРАВИЛО

Сплата основної винагороди арбітражного керуючого за виконання ним повноважень розпорядника майна, ліквідатора, керуючого санацією, керуючого реструктуризацією, керуючого реалізацією здійснюється за рахунок коштів, авансованих заявником (кредитором або боржником) на депозитний рахунок господарського суду, який розглядає справу, до моменту подання заяви про відкриття провадження у справі.

(абзац шостий частини другої статті 30 КУзПБ)

ВИКЛЮЧЕНН Я

Стосовно боржника справу про банкрутство (неплатоспроможність) може бути відкрито без здійснення авансування передбаченої цим Кодексом винагороди арбітражному керуючому на депозитний рахунок суду. **У такому разі до заяви про відкриття справи про банкрутство (неплатоспроможність) додається копія укладеної заявником угоди з обраним ним арбітражним керуючим про виконання арбітражним керуючим повноважень у справі про банкрутство (неплатоспроможність) до її закриття з виплатою на умовах, визначених цією угодою <...> .**

(абзац сьомий пункту 1-6 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ)

4.

**Спеціальні правові статуси
арбітражного керуючого у справах про
неплатоспроможність боржника-юридичної
особи**

4.1.

Адміністратор превентивної реструктуризації

Адміністратор превентивної реструктуризації

1. Адміністратор превентивної реструктуризації на стадії до проведення заключного засідання господарського суду:

- 1) надає рекомендації щодо недопущення неплатоспроможності боржника;
- 2) надає рекомендації та бере участь у розробленні плану превентивної реструктуризації;
- 3) бере участь та сприяє проведенню переговорів щодо розроблення та узгодження з кредиторами плану превентивної реструктуризації;
- 4) надає висновок щодо відповідності плану превентивної реструктуризації вимогам, передбаченим цим Кодексом, перспектив його виконання та дотримання критерію найкращих інтересів кредиторів;
- 5) контролює дотримання боржником та кредиторами заходів захисту боржника, вживає заходів у разі їх порушення, у тому числі повідомляє господарський суд про втрату ними актуальності;
- 6) надає висновок щодо розміру вимог залучених кредиторів, щодо яких у боржника чи кредиторів існують заперечення;
- 7) здійснює нагляд за веденням господарської діяльності боржником, у зв'язку з чим має доступ до всієї інформації боржника про його діяльність, у тому числі до даних бухгалтерського обліку, інформації про рух коштів на рахунках боржника тощо;

<...>

4.2.

Розпорядник майна

Розпорядник майна

«Призначення [арбітражного керуючого] розпорядником майна <...> у справі <...> наділяє арбітражного керуючого певними процесуальними правами як для захисту власних прав, так і відповідно інтересів боржника зважаючи на пов'язаність функцій розпорядника майна з правами, інтересами та обов'язками боржника»

Постанова Східного апеляційного господарського суду від 12 червня 2024 року у справі № 922/5110/21 (922/4755/23) <http://reyestr.court.gov.ua/Review/119925957>

4.3.

Керуючий санацією

Керуючий санацією

З моменту постановлення ухвали про введення процедури санації:

- члени виконавчого органу (керівник) боржника звільняються з посади у порядку, визначеному законодавством;
- **управління боржником переходить до керуючого санацією;**
- зупиняються повноваження органів управління боржника - юридичної особи щодо управління та розпорядження майном боржника, повноваження органів управління передаються керуючому санацією, крім повноважень, передбачених планом санації.

(абзаци перший—четвертий частини четвертої статті 50 КУзПБ)

Керуючий санацією зобов'язаний:

- **прийняти в господарське відання майно боржника;**
- відкрити спеціальний рахунок для проведення санації та розрахунків з кредиторами;

(абзаци перший—четвертий частини шостої статті 50 КУзПБ)

4.4.

Ліквідатор

Ліквідатор

«Не може бути підставою для відмови у задоволенні заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності неналежність обраного ним способу захисту інтересів боржника та кредиторів з огляду на відсутність спростування (оскарження) відповідних дій (спростування презумпції правомірності правочину, оскарження ухвалених юридичною особою рішень тощо)»

Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 22 квітня 2021 року у справі № 915/1624/16. <http://reyestr.court.gov.ua/Review/97451198>

5.

**Спеціальні правові статуси
арбітражного керуючого у справах про
неплатоспроможність боржника-фізичної
особи**

5.1.

Керуючий реструктуризацією

Керуючий реструктуризацією

Арбітражний керуючий-керуючий реструктуризацією не є представником ані боржника, ані кредитора.

До функцій арбітражного керуючого-керуючого реструктуризацією входить операційне забезпечення провадження, налагодження комунікації між боржником та кредиторами, а також моніторинг обґрунтованості вимог кредиторів і дотримання боржником вимог закону і, зокрема принципу добросовісності.

Зі статей 120–124 КУЗПБ слідує, що керуючий реструктуризацією забезпечує операційне функціонування механізмів відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом і в його правовому статусі наразі найбільш чітко проявляється роль «помічника суду».

Важливою проблемою сьогодні виступає забезпечення механізмів моніторингу дотримання фізичною особою-боржником принципу добросовісності, а також можливого згортання наслідків завершеного провадження про неплатоспроможність (банкрутство) у разі *ex post factum* виявлення його порушення.

5.2.

Керуючий реалізацією

Керуючий реалізацією

З моменту визнання боржника банкрутом:

розпорядження усіма правами щодо майна, включеного до складу ліквідаційної маси, здійснює керуючий реалізацією **від імені боржника**

(абзаци перший та другий частини четвертої статті 131 КУЗПБ)

1. На відміну від конструкції «юридична особа—орган юридичної особи» тут чітко існують два суб'єкти: боржник та арбітражний керуючий, тобто «два суб'єкти», а не суб'єкт та його орган управління.

2. Вчинення юридично важливих дій від імені певної особи характерне для представництва, на відміну від управління майном та комісійної діяльності, які здійснюються особою від власного імені, проте в інтересах власника майна.

3. У даному випадку матеріально-правові відносини між боржником та арбітражним керуючим виникають на підставі акту судової влади. Договори представництва чи доручення не укладаються, довіреності не видаються.

4. Дієздатність боржника-фізичної особи у даному разі не обмежується і не припиняється традиційними цивільно-правовими механізмами, визначеними статтею 36 ЦК України

Висновки

Висновки

1. Обсяг дискреції арбітражного керуючого дозволяє йому виступати **операційним управителем**, який, будучи безстороннім, об'єктивованим і незаангажованим конфліктом чи суб'єктивним баченням, характерним виключно боржнику або кредитору щодо способів вирішення конкретних проблем здатен забезпечити досягнення оптимального економічного результату у конкретних економічних умовах, тобто ураховуючи специфіку економічних реалій майнового стану боржника.

2. **Арбітражний керуючий – «помічник суду»**, тобто суб'єкт, який у силу більшої дискреції і гнучкості здатен приймати участь у процесі оптимізації майнових відносин за участю боржника та кредиторів **у тому числі на ініціативній, а не реактивній основі** і у такий спосіб включати усіх учасників провадження у вирішення конкретних практичних проблем неплатоспроможності (банкрутства).

3. Метою діяльності арбітражного керуючого виступає забезпечення функціонування найбільш оптимальної економічної моделі розвитку майнових відносин, ураховуючи мету стадії провадження у справі про неплатоспроможність (банкрутство), а також інтереси його учасників.

4. Наділення арбітражного керуючого-керуючого санацією та арбітражного керуючого-ліквідатора управлінськими функціями відносно боржника і його майна пояснюється тим, що **у боргових зобов'язаннях задоволення інтересів кредитора можливе лише діями боржника, що є природною властивістю суб'єктивного права вимоги**, тому лише у такій ролі арбітражний керуючий може найбільш ефективно досягати мети провадження.

Можливий вектор розвитку законодавства про неплатоспроможність (банкрутство) в частині правового статусу арбітражного керуючого

Можливий вектор розвитку законодавства про неплатоспроможність (банкрутство) в частині правового статусу арбітражного керуючого

1. Посилення незалежності арбітражного керуючого, зокрема в частині механізмів його призначення у тому числі шляхом визначення кандидатури арбітражного керуючого виключно шляхом автоматизованого відбору із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи
2. Активне впровадження аналітичних механізмів та, ймовірно, штучного інтелекту для визначення оптимальних економічних моделей розвитку відносин за участю боржника й оцінки ефективності діяльності арбітражного керуючого в аспекті конкретних кейсів та рішень.
3. Посилення стандарту професії арбітражного керуючого, зокрема шляхом рейтингування або рангування. Можлива інтеграція у провадження неплатоспроможності економічних підходів до визначення оптимальних економічних моделей розвитку відповідних відносин, ймовірно, може призвести до поділу конкретних кейсів на класи.
4. Посилення механізмів моніторингу арбітражним керуючим дотримання фізичною особою-боржником принципу добросовісності під час провадження у справі про неплатоспроможність, а також після його завершення.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!